

КОРУПЦИЈА ВРЗ ЗАЕДНИЦАТА СО ХЕНДИКЕП

КОРУПЦИЈА ВРЗ ЗАЕДНИЦАТА СО ХЕНДИКЕП

Оваа брошура е изработена со финансиска поддршка од Европската Унија. Нејзината содржина е единствена одговорност на авторот и на ниту еден начин не ги одразува гледиштата на Европската Унија.

Kjo hulumtuese është përpunuar me ndihmë financiare nga Bashkimi Evropian. Përmbajtja e saj është përgjegjësi vetëm e autorit dhe në asnjë mënyrë nuk i pasqyron pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

This brochure was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of the author and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Оваа брошура е изработена во рамките годишната програма поддржана од страна на ЦИВИКА Мобилиас. Нејзината содржина е единствена одговорност на авторот и на ниту еден начин не ги одразува гледиштата на Цивика Мобилитас.

Институт за човекови права

Center for Investigative Journalism SCOOP Macedonia

Supporting
Investigative Jour

Проектот: „**Коруптивни практики при вработување на лицата со хендикеп**“ кој го спроведува Полио Плус – движење против хендикеп има за цел да придонесе кон намалување на коруптивните практики при вработувањето на лицата со хендикеп. Проектот е поддржан преку програмата „Заедно во борба против корупцијата“ кој се имплементира преку СКУП заедно со Медиум од Гостивар и Институтот за човекови права од Скопје,

Брошура: Корупција врз заедницата со хендикеп

За издавачот: Полио Плус – движење против хендикеп

Дизајн и печати: Ројал Арт

Година 2020

НЕШТО ЗА ПОЧЕТОК

Борбата против корупцијата е прашање важно како за поединците така и за целата нација, колку за сегашноста толку за иднината, колку за стабилен општествен систем, толку и за правната сигурност на секој граѓанин.

Успешноста во борбата против корупцијата не зависи само од тоа колку се добри или лоши законите, туку многу повеќе од нас, од поединците.

Обично се вели „па не можат сите да не однесат во затвор, нема толку затвори“, а со корупцијата која е раширена до таа мера што цела држава ни стана затвор, особено за лицата со хендикеп. Толку години гледаме низ решетките, па на нив целосно се навикнавме и скоро да и не ги забележуваме.

Борбата против корупцијата, покрај борбата за систем, бара и одредена борба во самите нас. Тоа е нашето политичко созревање преку кој ќе го избришеме оној познат став: „не сум надлежен за тоа, има за тоа кој“, но и го создаваме другиот, а тоа е „имам право на ..., моите права се ... или моето право е ...“

„Корупцијата го спречува економскиот раст и креира економски пекол“. Дури и Данте Алигиери ги ставил поткупвачите на самото дно во пеколот.

Зошто корупцијата предизвикува толку внимание? Една причина е новата информациска револуција.

Новите технологии во информатиката овозможуваат поголем промет на информации за пократок временски период при што достапноста до повеќе информации е од поголем волумен. Втора причина е создавањето на нови демократски држави и слободни медиуми кои водат кон слобода на говорот. Третата причина е и самата глобализација која ги помеша бизнисите од средини со помал степен кон средини со релативно повисок степен на корупција.

Во услови на демократија и сè поприсутна темата во општеството, го пишуваме овој Водич кој ќе им помогне на лицата со хендикеп и нивните организации да ја препознаат корупцијата и митото во услови на вработување и користење на јавните средства со изговор за „вработување на ранливите“.

**Даровите се израз на внимание,
може да бидат и политика,
но само инцидентно.
Ако тоа е правило, тогаш се работи за корупција.**

Проблемот со корупцијата се однесува на сите. И мора со заеднички акции да ги спречиме последиците од нејзиното делување.

Митото и корупцијата постојат од секогаш, можеби само формите на давање / барање / нудење се видоизменувале, во согласност со трансформацијата на општеството и потребите на човекот.

Во таа насока, борбата против „големата“ корупција бара владини мерки и криминалистичко правно третирање. Борбата против „малата“ корупција, бара промена на свеста посочувајќи дека со плаќањето мито само навидум си олеснуваме, но долгорочно страдаме.

Потребна е промена на ставот бидејќи митото често пати го оправдуваме и разбираме како „нормално“, како „благодарност“ за оние кои треба професионално да си ја вршат својата дејност. Заборавајќи дека тоа е исто така корупција.

МИТО И КОРУПЦИЈАТА ВО ЕКОНОМИЈАТА

Корупцијата е сериозно прашање кое што влијае на многу индустрии и сектори и може да доведе до недоверба, економски пад и нестабилност во државата. Корупцијата, измамата и митото имаат потенцијал да го рушат пазарот и да ги остават вработените на цедило!

Еве неколку негативни влијанија поврзани со корупцијата и митото.

Невидливи работници

Еден од најтешките ефекти на митото и корупцијата е човечкиот сегмент. Поткупот не само што е штетен за економските активности на бизнисот, туку влијае на моралот и на перформансите на вработените. Вработените кои знаат дека работат за коруптивна неетичка компанија, каде митото се толерира и се практикува, веројатно е дека ќе бидат немотивирани и незаинтересирани за својата работа. Ова негативно влијае на перформансите, производството и целокупниот морал на персоналот. Ова, пак, може да доведе до висок одлив на персоналот или работници кои ќе се движат невидливо при извршување на работните задачи.

Изгубени ресурси

Кога се случуваат корупцијата и митото, ресурсите се пренасочуваат од нивната соодветна и планираната дестинација. Корупцијата ја намалува инфраструктурата на една компанија, како и ефективностата на јавните инвестиции. Компанијата може да го изгуби бизнисот, што може да доведе до економски загуби, намалување на работните места и нестабилност.

Изгубен имиџ

Кога бизнисот се смета за изложен на корупција, тој веројатно доживува сериозен удар врз неговото име и углед. Општата јавност, постојните клиенти, како и потенцијалните партнери, се изложени на негативни перспективи на компанијата и веројатно нема да ѝ веруваат на оваа компанија.

Како бизнисите можат да спречат корупција и мито?

Бизнисите треба да бидат проактивни во пристапот кон корупцијата и митото. Еве шест чекори кои што може да се преземат за да се намалат ризиците од корупција и мито:

1. Соодветни и транспарентни процедури
2. Посветеност и обврска на највисоко ниво
3. Проценка на ризик
4. Анализа
5. Комуникација
6. Следење и мониторинг

Овие чекори мора да се користат од компанијата за да се осигура дека корупцијата и митото не се вкоренети во нивната средина.

ПОТКУП И КОРУПЦИЈА:

Водењето бизнис со интегритет може да помогне да се изгради репутацијата на вашата компанија и нејзиниот успех.

ДЕФИНИЦИИ ЗА КОРУПЦИЈА И МИТО

Корупција

Корупцијата е дефинирана од страна на Транспаренси Интернешнл како „злоупотреба на доверената моќ за приватна корист“.

Примери за ова се:

- злоупотреба на овластувањата дадени на индивидуа од друго лице или организација;
- активност што е надвор од овластувањето за некоја личност;
- придобивки добиени за лична корист на вработениот, наместо за нивната организација.

Корупција: препознајте ги ризиците и знаците на предупредување

- не сака да поминат низ постапка за соодветно ниво или да се достават бараните документи;

- побарана голема провизија или невообичаено големи такси за вашиот избран пазар;
- се прогласени за виновни за недолично однесување заради природата на нивната врска со службеник на владата или друго влијателно лице;
- одбивање да се има писмен договор или да се потпише договор;
- барање одредена исплата да се изврши на некоја друга сметка, во готово или во добротворна кауза.

Поткуп

Поткупот е специфично подмножество на корупцијата и се дефинира како понуда, ветување или давање нешто за да се влијае врз службено лице.

Примери за ова се:

- плаќања за да добиете побрза или подобра услуга, на пример при царинење на стоки или сертификати за некој стока или услуга;
- плаќања направени за да се добие предност во процесите на јавни набавки;
- плаќања направени за да се добијат повластици од државата при вработување на различни групи;
- понуда, обезбедување или примање подароци, забава и гостопримство или други предмети од вредност, како што се донации, спонзорства и практиканти;
- нивоа на гостопримство непропорционални на деловна трансакција.

Мали понуди за мито за рутински услуги – Овие се познати и како плаќања за олеснување. Плаќањата на службените лица за вршење рутински функции кои што би биле обврзани да ги извршуваат во секој случај.

Подароци, забава и гостопримство – Иако подароците, забавата и гостопримството не се забранети сепак ова е прашање кое што може да предизвика потешкотии во деловните кругови. Потребно е цврсто расудување за нивото на гостопримството што треба да се понуди, начинот на негово обезбедување и определување на влијанието што примателот може да го има. Размислете за подароците и нивната вредност – вклучително спонзорства, донации и вклучување и ангажирање на практиканти.

Бизнис секторот и човекови права

Бизнис секторот кај нас но, и во светот се труди да вработи лица со хендикеп од повеќе причини. Секако една од причините за вработување на лицата со хендикеп е општествениот социјален бренд но, и големиот број на повластици кои ги обезбедува државата за нивните компании.

Најчесто вработувањето на лицата со хендикеп и нивното вклучување на пазарот на трудот се одвива од неколку причини:

- Државата издвојува доста поволности за вработување на лицата со хендикеп;

- Луѓето со хендикеп претставуваат неискористен извор на вештини и таленти, вклучително и технички вештини, доколку имаат пристап до обука и вештини за решавање проблеми, развиени во секојдневниот живот. Луѓето кои стекнале некоја состојба на хендикеп за време на работата честопати имаат и вештини и искуства научени на работа, покрај нивните формални квалификации за вештини;
- Вклучувањето на лицата со хендикеп може да придонесе за целокупната разновидност, креативност и морал на работното место и да го подобри имиџот на компанијата меѓу своите вработени, во заедницата и меѓу клиентите.

Во услови кога се обезбедуваат голем број на повластици се јавува и поголема можност за корупција и мито при вработувањето на лицата со хендикеп.

Корупцијата и граѓанските и политички права

Корупцијата е една од главните пречки за консолидирање на демократијата во светот. Таа ја загрозува демократијата затоа што го еродира капацитетот на државата да обезбеди одржлив развој, негирајќи им на луѓето можност да ги уживаат своите права. Неговите ефекти и превентивните механизми не можат да се гледаат тесно. Напорите за искоренување на корупцијата и зајакнување на транспарентноста, отчетноста и интегритетот во сите области не можат да го подобрат искористувањето на развојните ресурси за сите граѓани, особено за заедницата со хендикеп и со тоа да ја зајакнат демократијата

Владеењето на правото е од суштинско значење за стабилно опкружување во кое граѓаните со и без хендикеп ги знаат своите права и се уверени дека ваквите права ќе бидат поддржани од независен и добро функционален правен систем. Владеењето на правото е исто така неопходно за контрола на корупцијата во приватниот и јавниот сектор и да се промовира клима погодна за развој.

Корупцијата е непријател број еден на човековите права и демократијата, вклучително и за заедницата со хендикеп. Таа е пропратена со недоволно ниво на свесност за правата од граѓанското општество. Успехот во војната против корупцијата во голема мерка зависи од соработката на секое ниво, кој мора да биде политички зрел и свесен, активно организиран и буден. Сеопфатната стратегија за борба против корупцијата бара промени во ставот во сите слоеви на населението во корист на нулта толеранција за корупција и силна политичка волја кај националните политички лидери.

ПРИЧИНИ ЗА КОРПУТИВНИТЕ ДЕЈСТВИ ВРЗ ЗАЕДНИЦАТА СО ХЕНДИКЕП

Корупцијата придонесува за неефикасно искористување на ресурсите за социјално општествена поддршка, ја ограничува довербата на граѓаните во јавните институции и влијае врз нивната политичка ефикасност. Корупцијата може да го задуши економскиот раст кој што не смее да се занемари. Сепак, некои групи се поранливи од другите на негативните влијанија на корупцијата.

Како и кај другите ранливи групи, се идентификувани неколку клучни области каде корупцијата има огромно влијание врз заедницата со хендикеп. Причините за нејзиното појавување се во неколку области:

1. Учество во органите на одлучување и учество во политичкиот и јавниот живот

Економските разлики меѓу заедницата без хендикеп и заедницата со хендикеп го ограничува пристапот и учеството на заедницата со хендикеп во политиката и јавниот живот.

На пример, заедницата со хендикеп е недоволно застапена во политичките институции, вклучително и нивното учество како законодавци и државни службеници. Ова може делумно да се препише на недостатокот на лица со

хендикеп до политички влијателни (и честопати корумпирани) мрежи и на перцепцијата дека лицата со хендикеп се помалку способни да мобилизираат големи количини на богати донатори за да ги финансираат своите кампањи. Измамата на гласачите и купувањето на гласови можат да влијаат врз изборните процеси со што заедницата со хендикеп се доведува во неповолна положба. Покрај тоа, релативниот недостаток на политичко знаење кај овие групи – отежнат од фактори како што се сиромаштијата и пониската стапка на писменост – ја спречуваат нивната можност да изразат загриженост и да алармираат во врска со корупцијата или да бараат одговорност од Владите.

2. Пристап до и контрола врз јавните услуги

Заедницата со хендикеп примарно се корисници на јавните услуги. Ова не само што значи дека заедницата со хендикеп најмногу страда кога ресурсите се пренасочуваат преку корупција, туку и економска реалност односно тие можат да бидат помалку способни да плаќаат мито кога тоа се бара во замена за услуги. Некои итни или опасни по живот ситуации ги прават лицата со хендикеп особено ранливи.

Поради економска несигурност и помалата веројатност за поседување имот и земјиште или капитал, заедницата со хендикеп може да има потешкотии да пристапи до кредит за да започне свои бизнис. Покрај тоа, пристапот до јавни добра, како што се здравствена заштита, образование, е оневозможен за заедницата со хендикеп.

3. Пристап до правда и транспарентни правни лекови

Судските одлуки поврзани со издавање на дозволи, наследство на земјиште, сексуален напад и други бројни прашања може да бидат под силно влијание на менталитетот на „клубските“ момчиња или девојчиња од заедницата без хендикеп“.

Ексклузивните мрежни привилегии и меѓусебната поддршка им отежнуваат на заедницата со хендикеп да добие адекватен пристап до правдата или да побара донесување на одлуки на транспарентен начин. Дотолку повеќе што сè уште поради економски интереси се иззема делвната способност на заедницата со хендикеп од страна на роднини, пријатели или јавната администрација преку Центрите за социјална работа.

4. Насилство

Корупцијата во услови на безбедносни околности непропорционално ги погодува лица со хендикеп, како резултат на перцепциите кон заедницата со хендикеп и нивната ранливост. Заедницата со хендикеп нема да може да бара заштита од насилство и во најдобри околности, а уште помалку кога државните центри на моќ се корумпирани. Покрај тоа, овие групи се соочуваат со зголемен ризик од напад или повторна виктимизација.

5. Пари во корист на компании за сметка на состојбата на хендикеп

Вработувањето на лицата со хендикеп, најчесто е пропратено со големи бенефиции кои се обезбедуваат од страна на државата. Заедницата со хендикеп не учествува во процесот на донесување на одлуки на која фирма, кому и на кој начин ќе бидат исплатени одредените бенефиции. Во услови на немање на адекватна транспарентност и отчетност, ниту системи на следење и мониторинг, бенефициите најчесто завршуваат во корист на компаниите, а не во интерес на заедницата со хендикеп.

6. Вработување во погонски „јасли“ за социјализација

Со оглед на постечките перцепции и ниското образование заедницата со хендикеп, многу тешко се наоѓа можност да се вработи на отворениот пазар на труд. Најчесто нивното вклучување се обезбедува преку заштитните фирми. Во услови кога државите немаат пристапна физичка и информатичка инфраструктура, често се случува да родителите на децата со хендикеп ги молат работодавачите да ги земат нивните деца за да се дружат, при што за истото не мора да им исплаќаат плата, а за сметка на тоа фирмите можат да ги користат бенефициите од државата.

МЕРКИ И ЧЕКОРИ ЗА НАДМИНУВАЊЕ НА КОРПУТИВНИТЕ ДЕЈСТВИ

Со цел справување со корупцијата врз заедницата со хендикеп во општеството, владите треба да формираат политики и строги стратегии за спроведување за да се обезбеди заштита и унапредување на правата на заедницата со хендикеп. Зголемувањето на учеството и моќта при донесување на одлуки од страна на заедницата со хендикеп ќе го зајакне владеењето, промовирајќи ги политиките за вработување и унапредување врз основа на заслуги.

Заедницата без хендикеп треба да ја охрабри одговорноста и транспарентноста на сите нивоа низ судскиот процес, од проверка на судиите до јавно ширење на резултатите од случајот, како и начинот на иземањето на деловната способност. Исто така, платформите засновани на технологија можат да ја елиминираат или намалат личната пристрасност преку случајното доделување на случаи. За да се справи со областа на насилството, заедницата без хендикеп треба да го охрабрат учеството на заедницата со хендикеп во полицијата и безбедносните сили, како начин за зајакнување на заштитата на ранливите, особено во случаи на корупција или сексуална злоупотреба.

Активностите наведени тука не се воопшто сеопфатни. Покрај тоа, треба да биде јасно дека ниту еден од овие предлози не постои сам за себе и не е во вакуум.

Антикорупциските активности за зајакнување на одговорноста во судскиот сектор можат да имаат корист и од оние кои комуницираат со безбедносните сили. Слично на тоа, законот за пристап до информации може подеднакво да влијае на пристапот до јавните ресурси и можноста за учество во политичките процеси и на донесувањето на одлуки.

Она што е јасно е дека антикорупциската работа ќе има најголемо влијание кога ќе биде калибрирана и ќе овозможи вклучување на заедницата со хендикеп и разгледување на корупциските текови од аспект на заедницата со хендикеп.

Оваа брошура е изработена со финансиски поддршка од Европската Унија. Нејзината содржина е единствена одговорност на авторот и на ниту еден начин не ги одразува гледиштата на Европската Унија.

Оваа брошура е изработена во рамките годишната програма поддржана од страна на ЦИВИКА Мобилиас. Нејзината содржина е единствена одговорност на авторот и на ниту еден начин не ги одразува гледиштата на Цивика Мобилитас